

NEKA ISKUSTVA IZ ISPITIVANJA KOMUNICIRANJA U DELEGATSKOM SISTEMU

Istraživanje »Komuniciranje i odlučivanje u delegatskom sistemu« spada u sklop prethodnih studija i istraživačka grupa ga je do sada provela u dvjema slovenskim općinama, u Šentjurju i Tolminu, a u pripremi je slično istraživanje u nekim razvijenijim općinama. Istraživanje u dvjema općinama ograničava se na neke bitne probleme rada i ostvarivanja delegatskog sistema, prije svega na procese komuniciranja i odlučivanja, na oblikovanje stajališta i smjernica u delegatskoj bazi i u delegaciji i na istraživanje javnih općina. U okviru tih tematskih sklopova smo posebnu pažnju posvetili slijedećim problemima:

- a) identifikacija i percepcija gorućih problema u OOUR, MZ i općini;
- b) do koje mjere su upoznati s problemima o kojima se odlučuje;
- c) proces odlučivanja i delegatska baza;
- č) komunikacijski procesi između delegatske baze, delegacije i općinske skupštine;
- d) proces stvaranje mišljenja, oblikovanje stavova, delegatska inicijativa, usklađivanje stavova i interesa;
- e) delegacija, oblikovanje smjernica i stavova;
- f) informacije za delegatsko odlučivanje (analiza delegatskog materijala i javnih općila);
- g) motiviranost za suradnju u samoupravnim organima i delegatskom sistemu;
- h) komunikacijski procesi u OOUR, MZ i općini;
- i) delegatski sistem i politička socijalizacija.

Istraživanje je trebalo da ustvrdi i analizira stanje u društveno-političkoj zajednici općine poslije godine dana od uvođenja delegatskog sistema. Trebalo je da pokaže do kojeg stupnja je ostvaren delegatski sistem s obzirom na normativno pravne aspekte, a prije svega trebalo je da istraži politološke, sociološke i komunikološke aspekte djelovanja delegatskog sistema kako ga je opredijelio novi ustav. Zato metodologija obuhvaća različite pristupe i postupke prikupljanja podataka: od analize sadržaja normativnih akata, društveno-

-političkih dokumenata, zasjedanja skupština, zasjedanja DZ i MZ, analize društveno-ekonomskih planova općine, a i pojedinačno proučavanih OUR-a i mjesnih zajednica, pa do produbljenih intervjua s društveno-političkim radnicima i anketnih istraživanja s pitanjima za delegate i nedelegate na izabranoj populaciji.

Istraživanje delegatskog sistema u pojedinoj općini izvodi se uz aktivnu radnu i savjetodavnu ulogu društveno-političkih organizacija i skupštine općine. Istraživačka grupa je održala niz savjetovanja s predstavnicima općinske skupštine i s delegatima, pri čemu je naišla na puno razumijevanje i pomoć. Istraživačka grupa smatra da tako plodna suradnja teorijskog istraživanja i iskustava društveno-političke prakse uspješno otkriva zakonitosti društveno-ekonomskih procesa i društveno-političkih odnosa u osnovnim organizacijama i zajednicama, a prije svega u društveno-političkoj zajednici.

Ako bismo pokušali sažeti neke nalaze istraživanja, a prije svega pregledati jesu li postavljene hipoteze bile potvrđene, mogli bismo napisati sljedeće:

Iz više ili manje svih odgovora anketnog lista, iz razgovora s delegatima, na temelju analize sastanaka i sjednica, iz razgovora s radnicima i građanima može se ocijeniti da su radni ljudi u općini Šentjur prihvatili delegatski sistem kao onaj oblik samoupravnog i upravnog odlučivanja koji im u mnogo većoj mjeri omogućuje utjecaj u procesu odlučivanja. Komunikacijske veze između radnih ljudi, članova delegacija, delegata i delegatske skupštine mnogo su bolje, neposrednije i prisnije. Kod radnih ljudi se učvrstio dojam da preko svojih delegata mogu odlučivati o problemima društveno-ekonomskog razvoja općine. Delegatski sistem je u proces odlučivanja i u društveno-političku aktivnost uključio nove kategorije i slojeve stanovništva i otvorio im nove aspiracije i nade.

Postavljenu hipotezu da je uključenost u procese odlučivanja tim veća što je veća mogućnost utjecanja, potvrdili su rezultati istraživanja. Pokazalo se da je uključenost veća pogotovu tamo gdje ljudi motivirano odlučuju o gorućim problemima svog života i okoline, naime u mjesnoj zajednici. I općinsko vijeće mjesnih zajednica je motiviranije i živahnije raspravljalo nego vijeće udruženog rada. Ali, čini se da je manja uključenost i motiviranost za delegatsko odlučivanje pokazana u radnim organizacijama.

Različit stupanj uključenosti je u suovisnosti sa stupnjem razvijenosti samoupravnih odnosa. Međutim, tu vezu nismo mogli sasvim empirijski iskazati ovim istraživanjem, jer bi bilo nužno rezultate uspoređivati s nalazima iz radne organizacije s visokim stupnjem razvijenosti samoupravnih odnosa, a to bi bilo teže učiniti samo u okviru relativno vrlo nerazvijene općine Šentjur. Ali u obzir bi došla usporedba s radnim organizacijama celjske općine.

Slijedeća temeljna konstatacija je da je riječ o delegatskoj strukturi i delegatskoj skupštini koja je »mlada« i koja je u svom jednogodišnjem »stažu« tek stekla prva iskustva upoznavanja s problemima, koja tek traži oblike dvofaznog postupka u značajnijim problemima, koja još ne nalazi pouzdano mjerilo što treba rješavati u vijećima, što u skupštini, što prepustiti izvršnim organima na rješavanje (što je povezano s izmjenom statuta).

Delegatska skupština se sa svojom zamjenljivom delegatskom strukturom suočava s prijedlozima, aktima, planovima i odredbama koje na dnevni red

pretežno iznose izvršni i upravni organi, ukratko profesionalne strukture stručno obrazovanih, kompetentnih, iskusnih ljudi općinskog aparata. Takvo suočavanje je, dakako, nužno; to je susretanje izaslanika radnih ljudi općine, njihovih stavova i interesa sa stručnim rješenjima općinskog štaba u procesu usklađivanja. Tu se pokazuje raskorak između stupnja poznavanja problema i znanja jednih i drugih, otkrivaju se problemi partikularizma a i tehnokratizma, opažaju se sukobi samoupravnih koncepata s upravnoadministrativnim.

Mehanizam djelovanja delegatskog sistema pojavljuje se kao nov, samoupravni, demokratski sistem oblikovanja zajedničkih stajališta, predlaganja rješenja, pa i alternativnih. Potrebno je pripomenuti da je upravo delegatska skupština u Šentjuru većinu bitnih problema rješavala u dvofaznom postupku. Briga izvršnih organa je bila usmjerena u sadržajnu pripremu materijala za prijedloge, u varijante kraćih verzija, u traženje najboljeg oblika upoznavanja, odlučivanja i razrješivanja. Ali očito je da je delegatska skupština u toj fazi još premalo utjecala na »postavljanje dnevnog reda«, a i premalo iskorištavala svoju nadzornu funkciju. Delegati još nisu potpuno osviješteni u vezi s tim pravima, a možda su i malo pasivni. Nije još provjerena ni sposobnost delegatskog sistema za realizaciju prihvaćenih odluka; delegatska skupština ima pravo da zahtijeva izvještaje o izvršavanju zaključaka od svih organa državne uprave, svih resora i organizacija.

Istraživanje je ustanovilo da statusni položaj delegata i delegacija još nije sasvim definiran. Očito je da su tu potrebne dvije stvari: prvo, potrebno je afirmirati status delegacija u osnovnim organizacijama i zajednicama (što je funkcija društveno-političkih organizacija); drugo, treba poboljšati stručnu osposobljenost delegata i delegacija, regulirati njihov društveno-politički položaj u sredini u kojoj žive i u socijalizacijskom procesu izdignuti ih na razinu institucionaliziranih voditelja mišljenja, utjecajnih izaslanika, odgovornih i stvaralačkih posrednika stavova i interesa radnih ljudi.

Još ne zadovoljava uključenost delegatske baze, a ni članova delegacija u proces odlučivanja. Veliki segmenti populacije u općini nisu upoznati s radom delegatske skupštine, što je dakako i odraz opće komunikacijske nerazvijenosti te općine. Malo je inicijativa, s problemima se obično upoznaje na zborovima građana i zborovima radnih ljudi (što je shvaćeno kao javna diskusija), a nejak je utjecaj delegatskih poruka preko javnih općila.

Delegatski sistem je mnogo proširio i povećao gornji aktivni stratum stanovništva i u njemu pokrenuo intenzivnije uključivanje u procese odlučivanja. Djelomično je potakao i srednji stratum (veće sudjelovanje na zborovima), ali na tom stupnju razvoja političke kulture u općini još nije uspio aktivnije zahvatiti u proces aktiviranja donjeg stratuma stanovništva.

Procesi javne diskusije nisu u porastu ni količinski ni kvalitativno, a nisu ni odlučno promijenili tradicionalne uzorke komunikacijskog ponašanja. U proces nisu dovoljno uključena javna općila. U javnoj diskusiji se gotovo ne pojavljuju alternativni prijedlozi, i zato prevladava osjećaj da su odluke već unaprijed donesene. Takav dojam smo otkrili čak i kod zaposlenih delegata, što znači da ponegdje proces odlučivanja teče pored delegata. A to je ona kritička točka koja prije svega zahtijeva rigorozne promjene i odlučno aktiviranje društveno-političkih organizacija. Od autentičnosti procesa odlučivanja ovisi i dalji porast aktivizacije odnosno pasivizacije radnika i građana.

Na taj problem upozorava i stupanj usklađenosti stavova između delegacije i delegatske baze. Slaba podudarnost otvara pitanje dvosmjernosti komunikacija između ljudi i delegatskog sistema, jačanja povezanosti između samoupravnih procesa i delegatskih procesa odlučivanja. Iskrsava i problem autentičnog predstavljanja stavova delegatske baze u skupštini. Očito je da delegatska skupština mora svoje korijene i korjenčiće da ima u samoupravnoj strukturi osnovnih organizacija i zajednica, da je tu njena »plodna zemlja«, njena ukotvljenost, njezin »dodir« s radnim ljudima. Istraživanje je pokazalo da se ta povezanost poboljšala, ali da još ni izdaleka ne dostiže normativno određene ciljeve Ustava. To pokazuje niz odgovora po pitanju obavještenosti o radu skupštine, o upoznavanju s prihvaćenim zaključcima i odlukama, o provođenju zaključaka. Dakako da bi bilo iluzorno misliti da se te veze mogu bitno poboljšati samo na ovom stupnju društveno-ekonomske i komunikacijske razvijenosti. Determinante nerazvijenosti očito odlučno utječu na razvijenost i kvalitetu komunikacijske interakcije.

Istraživanje je zabilježilo pozitivan trend u smjeru aktivnog komunikacijskog ponašanja: utvrdilo je davanje inicijativa delegatskih pitanja, prijedloga za društveno-ekonomski razvoj, aktivnije traženje informacija, pokušaje upoznavanja sa stavovima drugih organizacija i zajednica. Prvi put su u mjesnim zajednicama izradili i svoje razvojne planove. To svakako pokazuje porast stupnja aktivnosti. Ali, na žalost, usporedba s ranijim stanjem bila bi moguća samo na osnovi nekih dostupnih pokazatelja, a ne empirijskog istraživanja. Zato je teško ocijeniti pravi stupanj rasta i dinamike društveno-političke aktivnosti.

Istraživanje procesa stvaranja mišljenja pokazuje znatnu raspršenost utjecaja na stvaranje mišljenja u okviru Socijalističkog saveza, pri čemu se samo dio članova SK pojavljuje u ulozi oblikovalaca stavova, dok se drugi ponašaju pasivno. Ali znatan je utjecaj nečlanova SK, vjerojatno u okviru organizacija Socijalističkog saveza, a možda i izvan njega. Istraživanje u ovoj fazi nije detaljnije istražilo taj utjecaj, ali nalazimo da je važno upozoriti na nj. Već neka ranija istraživanja ruralnih predjela pokazala su da je očit utjecaj voditelja u stvaranju mišljenja na selu, među koje spadaju brojne strukture nečlanova SK, ali i različiti vjerski ili crkveni voditelji. Zanimljivo bi bilo ustvrđivati koliko voditelji u stvaranju mišljenja koje istraživanja obično registriraju, na primjer učitelji, inovatori poljoprivrednici, liječnici, predsjednici vatrogasnih i kulturnih društava, utjecajni gospodarstvenici i slični izražavaju socijalističke vrijednosti, u kojoj mjeri se identificiraju s delegatskim sistemom. Istraživanje, na žalost, nije u upitnik uključilo pitanja koja bi pokazala diferencijaciju po pitanju stvaranja mišljenja, vrijednosti i političku diferencijaciju. Rezultati takvih istraživačkih napora bili bi izvanredno značajni za uspješan rad Socijalističkog saveza i drugih društveno-političkih organizacija.

Istraživanje nije dovoljno obradilo dva značajna sklopa pitanja: prvo, aktivnost društveno-političkih organizacija, njihov utjecaj u samoj bazi, utjecaj na oblikovanje smjernica za delegacije, utjecaj na rad društveno-političkog vijeća; drugo, utjecaj delegatskog odlučivanja na dinamiku društveno-ekonomskog razvoja općine u cjelini, vezu između delegatskog mehanizma i razvoj-

nih promjena na području gospodarstva, školstva, komunale, zdravstva, kadrovske politike, itd.

Prilikom istraživanja spoznali smo koliko značajan može biti utjecaj općinskog rukovodstva (političkog, gospodarskog, stručnog i drugih kadrova) na razvijanje samoupravnih i delegatskih odnosa i na dinamiku razvoja općine. Ali, na žalost, konceptualni model istraživanja nije u dovoljnoj mjeri uključio te osobne rukovodilačke determinante u ovoj fazi. Zato smo samo na osnovi produbljenih razgovora u općini mogli vrednovati pozitivan utjecaj pretežnog dijela rukovodećeg kadra.